

TÜRKLERDE

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK

medeniyetimizi yaşatan iller

CİLT II

05 Haziran 2024

MADE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ

Prof. Dr. Koray ÖZCAN

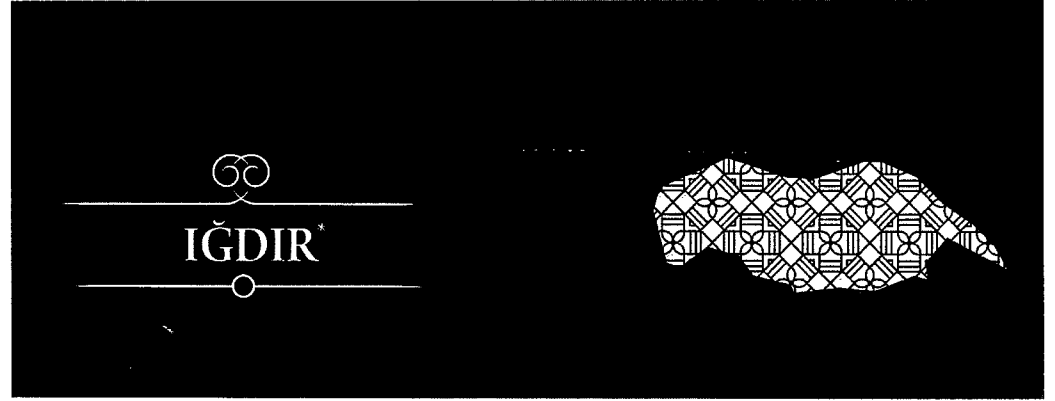
Prof. Dr. Caner ARABACI

Prof. Dr. M. Serhat YENİCE

ANKARA

NİSAN 2023

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

032323

Doğu Anadolu Bölgesi'nde İran'a sınır olan Iğdır'ın adı "iyilik, yiğitlik ve büyüklük" gibi anlamlara gelen; 24 Oğuz boyundan birisi, aynı zamanda Oğuz Han'ın torunu olarak bilinen Iğdır Bey'e kadar uzanmaktadır.

Iğdır tarihi MÖ. 4000'lere kadar götürülmektedir. Bölgenin ilk yerleşik kavmi Hurriler olarak bilinir. Şehir, MÖ.900'lerde Urartuların daha sonra srasıyla Sakalar, Medler, Persler, Büyük İskender, Arsaklılar ve Sasanilerin idaresinde kalmıştır. VII. yüzyılda Müslümanların, kısa süre sonra da Bizans'ın eline geçen şehirde Selçuklular, Harezmsahlılar, Moğollar, Celayirliler, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safeviler hüküm sürmüşlerdir.

Yavuz Sultan Selim (1512-1520) tarafından ele geçirilerek Revan Eyaleti'ne bağlanan Iğdır, 1736'da İran'a terk edilmiş, 1747'de bölgeye hâkim olan Revan Hanlığı, burayı 1828'e kadar elinde tutmuştur. Revan Hanlığı'nın yıkılmasının ardından 1917 Ekim Devrimi'ne kadar Rusların hakimiyetinde kalan Iğdır'da Ermeni terörü baş göstermiştir. Kâzım Karabekir Paşa'nın (ö. 1948) ileri harekâtı sonucunda Ermeni işgalinden kurtarılacak Gümrü Antlaşması ile Türkiye'ye katılmıştır (1920)².

İlk yerleşim alanı, Ağrı Dağı'nın kuzeybatı yamacındaki Korhan Yaylası'nda bulunan Iğdır Kalesi ve çevresidir³. Korhan ahalisi 1664'te meydana gelen depremin ardından olanın güneyinde

kurulan günümüzdeki Söğütlü Mahallesi'ne yerleşmiş; buraya zamanla Iğdır denilmiştir⁴.

Cumhuriyet döneminde şehrin kuzeyinde yapılan Kışla'nın çevresinde bir mahalleli daha teşkil edildiği Iğdır'da 1950'li yıllarda üç mahalle bulunuyordu. Çevreden gelen göçlerle 1970'lerden sonra merkezi daha da büyümüş; 1984'te mahalle sayısı dokuzaya ulaşmıştır. Sonraki yıllarda büyümeye paralel olarak Hakveys, Atatürk, Ali Karnerli, Karaağaç ve Konaklı mahallelerinin kurulmasıyla bu sayı 14'ü bulmuştur⁵.

Iğdır'da yerleşim, genel itibarıyla kuzey ve güney olmak üzere iki bölümde gerçekleşmiştir. Kuzeybatıdan gelecek şehrin içinden geçen Enver Paşa Caddesi ile bu caddenin devamında güneydoğuya uzanan Kâzım Karabekir Caddesi, şehri ikiye ayırır. Bu yola kuzeyden ve güneyden tali caddeler bağlanarak şehrin içine doğru uzanırlar. Şehir merkezine uzak olan, 1980'li yıllara kadar tek katlı, kerpiç, düz damlı ve müstakil evleriyle kursal özellik taşıyan Hakveys Mahallesi hızlı yapılaşma nedeniyle düzensiz binalarla dolmuştur. Vâli Yolu boyunca restoranlar, çay bahçeleri, lunapark, marketler ve kafelerle ekonomik ve sosyal alanların sıralandığı Topçular, Iğdır'ın hızlı gelişen bölgelerinden biri olmuştur. Bağlar ve Atatürk mahalleleri de yapılaşmanın yoğun olduğu yerlerdir. Pir Sultan Abdal Mahallesi, 1995'te yüksekökol ve 2005'te Devlet Hastanesi'nin açılmasıyla gelişmiştir. 14 Kasım Mahallesi konut, Sanayi Sitesi, eğitim

² Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ, Iğdır Üniversitesi. ORCID: 0000-0003-1245-9233. mhmgunes@gmail.com.tr

¹ Nizamettin Onik, *Kaşkayıştan Anadolu'ya Iğdır Tarihi*, İstanbul 2006, s.1-146.

³ Hasan Buyruk, *Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır*, Iğdır 2006, s.71-84.

⁴ Hasan Buyruk, "Kale-Kent Yapısıyla Iğdır Kalesi", *Ordu Üniversitesi SB Araştırmaları Dergisi*, VII/2 (2017), s.245.

⁵ Metin Tuncel, "Iğdır", *DİA*, XIX, İstanbul 1999, s.79-80.

⁶ Adem Yulu, "Iğdır'da Şehîrsel Gelişme ve Mekânsal Değişim", (İÜ SBE Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2012, s.36, 43-46.